ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 26ης Απριλίου 1994 *

Στην υπόθεση C-272/91,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Antonio Aresu και Rafael Pellicer, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Γεώργιο Κρεμλή, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

προσφεύγουσα,

κατά

Ιταλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης από τον καθηγητή Luigi Ferrari Bravo, προϊστάμενο της Υπηρεσίας Διπλωματικών Διαφορών του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τον Ivo Braguglia, avvocato dello Stato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία της Ιταλίας, 5, rue Marie-Adélaïde,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο να αναγνωριστεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, αφενός, παραλείποντας να ανακοινώσει, μέσω δημοσιεύσεως στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,* αρχικώς, στις αρχές του 1990, ενδεικτική προκήρυξη, κατά ομάδες προϊόντων, του συνόλου των συμβάσεων προϋπολογιζομένου ύψους ίσου ή ανωτέρου των 750 000 ECU που το Υπουργείο Οικονομικών προετίθετο να συνάψει εντός του έτους αυτού και, στη συνέχεια, τον Νοέμβριο του 1990, πρόσκληση προς υποβολή προσφορών για την ανάθεση του συστήματος αυτοματοποιήσεως του παιχνιδιού lotto και, αφετέρου, επιφυλάσσοντας τη συμμετοχή στον σχετικό διαγωνισμό μόνο σε οργανισμούς, εταιρίες, ομίλους ή κοινοπραξίες, το κεφάλαιο των οποίων, είτε χωριστά είτε ως

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

σύνολο, ελέγχεται κατά πλειοψηφία από το δημόσιο, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 30, 52 και 59 της Συνθήκης ΕΟΚ και τα άρθρα 9 και 17 έως 25 της οδηγίας 77/62/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1976, περί συντονισμού των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων κρατικών προμηθειών (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 24), όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 88/295/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1988 (ΕΕ L 127, σ. 1),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους O. Due, Πρόεδρο, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida (εισηγητή) και M. Díez de Velasco, προέδρους τμήματος, K. N. Κακούρη, R. Joliet, F. A. Schockweiler, F. Grévisse, M. Zuleeg, P. J. G. Kapteyn και J. L. Murray, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: C. Gulmann
γραμματέας: J. -G. Giraud

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 26ης Μαΐου 1993,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Ιουλίου 1993,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 18 Οκτωβρίου 1991, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρ-

θρου 169 της Συνθήκης ΕΟΚ, προσφυγή διώκουσα να αναγνωριστεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία αφενός, παραλείποντας να ανακοινώσει, μέσω δημοσιεύσεως στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, αρχικώς, στις αρχές του 1990, ενδεικτική προκήρυξη, κατά ομάδες προϊόντων, του συνόλου των συμβάσεων προϋπολογιζομένου ύψους ίσου ή ανωτέρου των 750 000 ECU που το Υπουργείο Οικονομικών προετίθετο να συνάψει εντός του έτους αυτού και, στη συνέχεια, τον Νοέμβριο του 1990, πρόσκληση προς υποβολή προσφορών για την ανάθεση του συστήματος αυτοματοποιήσεως του παιχνιδιού lotto και, αφετέρου, επιφυλάσσοντας τη συμμετοχή στον σχετικό διαγωνισμό μόνο σε οργανισμούς, εταιρίες, ομίλους ή κοινοπραξίες, το κεφάλαιο των οποίων, είτε χωριστά είτε ως σύνολο, ελέγχεται κατά πλειοψηφία από το δημόσιο, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 30,52 και 59 της Συνθήκης ΕΟΚ και τα άρθρα 9 και 17 έως 25 της οδηγίας 77/62/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1976, περί συντονισμού των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων κρατικών προμηθειών (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 24), όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 88/295/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1988 (ΕΕ L 127, σ. 1).

2 Το ιστορικό της διαφοράς αποτελεί το αντικείμενο περιλήψεως που παρατίθεται στις σκέψεις 6 έως 16 της Διατάξεως, την οποία εξέδωσε ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου στις 31 Ιανουαρίου 1992 (C-272/91 R, Συλλογή σ. I-547), κατόπιν της υποβολής από την Επιτροπή αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων στο πλαίσιο της υπό κρίση προσφυγής, υποχρεώνοντας την Ιταλική Δημοκρατία να λάβει τα αναγκαία μέτρα, προκειμένου να αναστείλει τόσο τα έννομα αποτελέσματα της αποφάσεως του Υπουργού Οικονομικών της 14ης Ιουνίου 1991, με την οποία η ανάθεση της αυτοματοποιήσεως του παιχνιδιού lotto κατακυρώθηκε στον όμιλο lottomatica, όσο και την εκτέλεση της σχετικής συναφθείσας συμβάσεως.

Επί της αιτιάσεως περί παραβάσεως των άρθρων 52 και 59 της Συνθήκης

3 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η Ιταλική Δημοκρατία επιφυλάσσοντας τη συμμετοχή στον διαγωνισμό για την ανάθεση του συστήματος αυτοματοποιήσεως του ιταλικού παιχνιδιού lotto μόνο σε «οργανισμούς, εταιρίες ή ομίλους, καθώς και κοινοπραξίες, των οποίων το κεφάλαιο, είτε χωριστά είτε ως σύνολο, ελέγχεται κατά πλειοψηφία από το δημόσιο», παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης.

4 Πράγματι, πρόκειται περί περιπτώσεως συγκεκριμένης εφαρμογής της επιφυλάξεως που το Δικαστήριο καταδίκασε με την απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 1989, Επιτροπή κατά Ιταλίας (C-3/88, Συλλογή σ. 4035), κατά την οποία επιφύλαξη μόνον οι εταιρίες, το κεφάλαιο των οποίων, κατά πλειοψηφία ή στο σύνολό του, απευθείας ή εμμέσως, ελέγχεται από το κράτος ή τον δημόσιο τομέα, είχαν τη δυνατότητα να συνάψουν με το Ιταλικό Δημόσιο συμβάσεις για την πραγματοποίηση συστημάτων πληροφορικής για λογαριασμό του δημοσίου.

5 Η Ιταλική Κυβέρνηση αμφισβητεί την προσαπτόμενη παράβαση. Υποστηρίζει ότι οι συμβάσεις για τις οποίες κάνει λόγο η προαναφερθείσα απόφαση αφορούσαν την προμήθεια συστημάτων πληροφορικής, ο προμηθευτής των οποίων, ως παρέχων υπηρεσίες προς όφελος της διοικήσεως, όφειλε επίσης να εξασφαλίσει τη διαχείριση, ενώ η οικεία σύμβαση στην υπό κρίση προσφυγή αφορά — όπως προκύπτει, ιδίως, από το προσαρτημένο στην ειδική συγγραφή υποχρεώσεων τεχνικό πρόγραμμα που σχετίζεται με την επίμαχη πρόσκληση προς υποβολή προσφορών — μια ανάθεση, δια της οποίας οι εν λόγω διοικητικές αρχές μεταβίβασαν σε έναν τρίτον την άσκηση δραστηριοτήτων που ανήκουν στη δημόσια εξουσία και αποτελούν μέρος της εξουσίας οργανώσεως, επιθεωρήσεως και βεβαιώσεως, η οποία, κατά την ιταλική νομοθεσία, επιφυλάσσεται αυστηρώς στο δημόσιο. Όμως, κατά το άρθρο 55 της Συνθήκης, οι διατάξεις των άρθρων 52 και 59 δεν έχουν εφαρμογή επί δραστηριοτήτων οι οποίες, στα κράτη μέλη, συνδέονται με την άσκηση δημόσιας εξουσίας.

6 Πρέπει να αναφερθεί ότι, όπως ο γενικός εισαγγελέας απέδειξε στις σκέψεις 18 έως 23 των προτάσεών του, η εισαγωγή του επιδίκου συστήματος αυτοματοποιήσεως, το οποίο, κατά την οικεία πρόσκληση προς υποβολή προσφορών, καλύπτει τα γραφεία, τις προμήθειες, την εγκατάσταση, τη συντήρηση, τη λειτουργία, τη διαβίβαση δεδομένων, καθώς και κάθε άλλο αναγκαίο στοιχείο για την εκμετάλλευση του παιχνιδιού lotto, ουδεμία μεταβίβαση ευθυνών προς τον παραχωρησιούχο συνεπάγεται όσον αφορά τις διάφορες εργασίες που συνδέονται με το παιχνίδι lotto.

7 Συγκεκριμένα, πρώτον, οι διατηρούντες καταστήματα καταθέσεως στοιχημάτων lotto παραμένουν υπεύθυνοι για την παραλαβή των στοιχημάτων, ενώ η λειτουργία των τερματικών του παραχωρησιούχου περιορίζεται στην καταχώρηση, στον αυτόματο έλεγχο και στη διαβίβαση των δεδομένων που προκύπτουν από τους χειρισμούς του έχοντος την ευθύνη του τόπου καταχωρήσεως

των στοιχημάτων. Κατά το τεχνικό πρόγραμμα, ο τελευταίος οφείλει να είναι σε θέση, σε περίπτωση λάθους, να διορθώνει την καταχώρηση και μάλιστα να ακυρώνει το δελτίο που παραδίδει το τερματικό.

8 Δεύτερον, οι κληρώσεις διενεργούνται από τις επιτροπές κληρώσεως (Commissioni di estrazione), οι οποίες αποτελούν κρατικά όργανα, όπως ακριβώς και οι επιτροπές ζώνης (Commissioni di zona), οι οποίες παραμένουν υπεύθυνες για τον έλεγχο και την επικύρωση των κερδοφόρων δελτίων.

9 Τρίτον, όπως η ίδια η Ιταλική Κυβέρνηση έχει δεχτεί, πάντοτε το δημόσιο εγκρίνει και καταβάλλει τα κέρδη σε τελευταίο βαθμό.

10 Τέταρτον, το γεγονός ότι το πρώτο σημείο του τεχνικού προγράμματος ορίζει ότι η πρόσκληση προς υποβολή προσφορών αφορά, επίσης, «κάθε άλλο αναγκαίο στοιχείο για τη λειτουργία του παιχνιδιού» δεν επιτρέπει το συμπέρασμα ότι ο παραχωρησιούχος συμμετέχει στην άσκηση δημοσίας εξουσίας, αλλ' απλώς σημαίνει ότι είναι υποχρεωμένος να κινείται εντός των ορίων της αναθέσεως.

11 Πέμπτον, δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί, όπως διατείνεται η Ιταλική Κυβέρνηση, ότι οι εκούσιες καταβολές, στις οποίες προβαίνουν οι μετέχοντες στο παιχνίδι lotto, αποτελούν κάποιο φορολογικό βάρος που συνεπάγεται κάποια συμμετοχή του παραχωρησιούχου στην άσκηση δημοσίας εξουσίας.

12 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι παροχές που βαρύνουν τον παραχωρησιούχο του συστήματος αυτοματοποιήσεως του παιχνιδιού lotto και που συνίστανται, κυρίως, στον σχεδιασμό του συστήματος πληροφορικής και του αναγκαίου λογισμικού, καθώς και στη διαχείριση του συστήματος αυτού, δεν διαφοροποιούνται από τις επίμαχες στην προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας παροχές, τεχνικής φύσεως, που απέρρεαν από συμβάσεις σχετικές με την επεξεργασία συστημάτων πληροφορικής για λογαριασμό του δημοσίου.

13 Συνεπώς, δεδομένου ότι οι εν λόγω δραστηριότητες δεν εμπίπτουν στην εξαίρεση που προβλέπει το άρθρο 55 της Συνθήκης, πρέπει να λεχθεί ότι η επίδικη επιφύλαξη είναι αντίθετη προς τα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης και επομένως να γίνει δεκτή η αιτίαση περί παραβάσεως των άρθρων αυτών.

Επί της αιτιάσεως περί παραβάσεως του άρθρου 30 της Συνθήκης

14 Πρέπει να αναφερθεί ότι η Επιτροπή, προκειμένου να στηρίξει την αιτίαση περί παραβάσεως του άρθρου 30, κατά το στάδιο της διοικητικής διαδικασίας που προηγήθηκε της ασκήσεως προσφυγής, αρκέστηκε στον ισχυρισμό ότι η επίδικη επιφύλαξη, δηλαδή ο περιορισμός της συμμετοχής στον εν λόγω διαγωνισμό μόνο σε οργανισμούς, εταιρίες, ομίλους ή κοινοπραξίες, των οποίων το κεφάλαιο, είτε χωριστά είτε ως σύνολο, ελέγχεται κατά πλειοψηφία από το δημόσιο, εξαιρεί στην πράξη τις εταιρίες των άλλων κρατών μελών, οι οποίες εμποδίζονται να προτείνουν τα δικά τους συστήματα πληροφορικής, καθώς και το δικό τους λογισμικό, προκειμένου να διαχειριστούν την υπηρεσία που η σύμβαση αφορά. Κατά την Επιτροπή, έπεται ότι η επιφύλαξη αυτή, όπως το επίμαχο μέτρο στην απόφαση της 20ής Μαρτίου, C-21/88, Du Ponts de Nemours Italiana (Συλλογή 1990, σ. I-889), κατά το οποίο ένα ορισμένο ποσοστό των συμβάσεων κρατικών προμηθειών επεφυλάσσετο αποκλειστικώς στις εγκατεστημένες σε ορισμένες περιοχές του εθνικού εδάφους επιχειρήσεις, έχει ως αποτέλεσμα ότι τα προερχόμενα από άλλα κράτη μέλη προϊόντα καθίστανται αντικείμενο δυσμενούς διακρίσεως έναντι των κατασκευαζομένων στο οικείο κράτος μέλος προϊόντων, κατά τρόπον ώστε να εμποδίζεται η φυσιολογική ροή του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

15 Διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή, κατά το στάδιο αυτό, δεν εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι ο αποκλεισμός των αλλοδαπών επιχειρήσεων από τη συμμετοχή στην επίδικη σύμβαση εμποδίζει την αναθέτουσα αρχή να χρησιμοποιήσει, κατά την εγκατάσταση του εν λόγω συστήματος πληροφορικής, προϊόντα προελεύσεως άλλων κρατών μελών.

16 Όμως, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ., κυρίως, την απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1984, 352/82, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1984,

σ. 777), το έγγραφο οχλήσεως και η αιτιολογημένη γνώμη πρέπει να αιτιολογούνται επαρκώς, προκειμένου να επιτρέπουν στο κράτος μέλος, προς το οποίο απευθύνονται, να προετοιμάσει την άμυνά του. Για τους προεκτεθέντες λόγους, τούτο δεν έχει συμβεί εν προκειμένω.

17 Συνεπώς, η αιτίαση περί παραβάσεως του άρθρου 30 κηρύσσεται αυτεπαγγέλτως απαράδεκτη.

Επί των αιτιάσεων περί παραβάσεως της οδηγίας 77/62, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 88/295

18 Η Επιτροπή προσάπτει, πρώτον, στην Ιταλική Δημοκρατία ότι, παραλείποντας να ανακοινώσει, μέσω δημοσιεύσεως στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, αρχικώς, στις αρχές του 1990, ενδεικτική προκήρυξη, κατά ομάδες προϊόντων, του συνόλου των συμβάσεων προϋπολογιζομένου ύψους ίσου ή ανωτέρου των 750 000 ECU που το Υπουργείο Οικονομικών προετίθετο να συνάψει εντός του έτους αυτού και, στη συνέχεια, τον Νοέμβριο του 1990, πρόσκληση προς υποβολή προσφορών για την ανάθεση του συστήματος αυτοματοποιήσεως του παιχνιδιού lotto, παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 9 της οδηγίας 77/62, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 88/295 (στο εξής: οδηγία). Δεύτερον, η Επιτροπή θεωρεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, επιφυλάσσοντας τη συμμετοχή στον σχετικό διαγωνισμό μόνο σε οργανισμούς, εταιρίες, ομίλους ή κοινοπραξίες, το κεφάλαιο των οποίων, είτε χωριστά είτε ως σύνολο, ελέγχεται κατά πλειοψηφία από το δημόσιο, παρέβη επίσης τα άρθρα 17 έως 25 της ίδιας οδηγίας.

19 Κατά το άρθρο 9, παράγραφοι 1, 2 και 4, της οδηγίας,

«1. Από 1ης Ιανουαρίου 1989, οι αναθέτουσες αρχές που αναφέρονται στο παράρτημα 1 της οδηγίας 80/767/ΕΟΚ γνωστοποιούν, το ταχύτερο δυνατό μετά την έναρξη του οικονομικού τους έτους, με ενδεικτική κατάσταση όλες τις προμήθειες ανά ομάδες προϊόντων των οποίων η προϋπολογιζόμενη αξία, λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων του άρθρου 5 της παρούσας οδηγίας, είναι ίση με ή μεγαλύτερη από 750 000 ECU, και τις οποίες προτίθενται να αναθέσουν κατά τη διάρκεια των επόμενων δώδεκα μηνών.

Το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής και γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, αποφασίζει, πριν από την 1η Μαρτίου 1990, για την επέκταση αυτής της υποχρεώσεως και στις άλλες αναθέτουσες αρχές που υπάγονται στο άρθρο 1.

2. Οι αναθέτουσες αρχές που επιθυμούν να συνάψουν σύμβαση κρατικών προμηθειών με ανοικτή ή κλειστή διαδικασία ή, υπό τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στο άρθρο 6, παράγραφος 3, με διαδικασία μέσω διαπραγματεύσεων κατά την έννοια του άρθρου 1 γνωστοποιούν την πρόθεσή τους με προκήρυξη.

(...)

4. Οι ανακοινώσεις που προβλέπονται στις παραγράφους 1, 2 και 3 αποστέλλονται από την αναθέτουσα αρχή το ταχύτερο δυνατό και με τα καταλληλότερα μέσα στην Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στην περίπτωση της συνοπτικής διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 12, οι ανακοινώσεις αποστέλλονται με τηλέτυπο, τηλεγράφημα ή τηλεαντιγραφικό μηχάνημα.

α) Η ανακοίνωση που προβλέπεται στην παράγραφο 1 αποστέλλεται το ταχύτερο δυνατό μετά την έναρξη κάθε οικονομικού έτους.

β) η ανακοίνωση που προβλέπεται στην παράγραφο 3 αποστέλλεται το αργότερο 48 ημέρες μετά τη σύναψη της οικείας συμβάσεως.»

20 Όσο για τα άρθρα 17 έως 25 της οδηγίας, αυτά απαριθμούν τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής και κατακυρώσεως της συμβάσεως.

21 Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, οι προαναφερθείσες διατάξεις δεν έχουν εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση.

22 Εν προκειμένω, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει, πρωτίστως, ότι η επίδικη πρόσκληση προς υποβολή προσφορών εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, κατά το μέτρο που η εν λόγω σύμβαση δεν έχει ως αντικείμενο την προμήθεια αγαθών προς την αναθέτουσα αρχή, αλλά την ανάθεση από το δημόσιο σε τρίτον μιας δραστηριότητας που συνδέεται με την άσκηση δημοσίας εξουσίας στον δημοσιονομικό τομέα και χαρακτηρίζεται από την έλλειψη τόσο μεταβιβάσεως αγαθών όσο και τιμής που αντιστοιχεί σε παρόμοια μεταβίβαση.

23 Η επιχειρηματολογία αυτή πρέπει να απορριφθεί.

24 Όπως προκύπτει από τις σκέψεις 7 έως 11 της παρούσας αποφάσεως, η εισαγωγή του επιδίκου συστήματος αυτοματοποιήσεως ουδεμία μεταβίβαση ευθυνών προς τον παραχωρησιούχο συνεπάγεται όσον αφορά τις διάφορες εργασίες που συνδέονται με το παιχνίδι lotto. Εξάλλου, δεν αμφισβητείται ότι η εν λόγω σύμβαση αφορά την προμήθεια ενός ολοκληρωμένου συστήματος αυτοματοποιήσεως που εμπεριέχει, ιδίως, την προμήθεια ορισμένων αγαθών προς το δημόσιο.

25 Αντιθέτως προς την άποψη της Ιταλικής Κυβερνήσεως, στερείται σημασίας το γεγονός ότι, υπό το πλαίσιο αυτό, το εν λόγω σύστημα περιέρχεται στην κυριότητα του δημοσίου μόνο μετά τη λύση των συμβατικών σχέσεων με τον παραχωρησιούχο και ότι η «τιμή» της προμήθειας αυτής συνίσταται σε μια ετήσια ανταπόδοση ανάλογη προς το ύψος των εισπράξεων. Όπως ορθώς έχει επισημάνει ο γενικός εισαγγελέας στη σκέψη 40 των προτάσεών του, η κατά το άρθρο 2 της οδηγίας 88/295 επέκταση του ορισμού του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας στις «συμβάσεις που έχουν ως αντικείμενο την αγορά, τη χρηματοδοτική μίσθωση, τη μίσθωση ή τη μίσθωση-πώληση προϊόντων, με ή χωρίς δικαίωμα προαιρέσεως» μαρτυρεί τη θέληση του κοινοτικού νομοθέτη να υπα-

γάγει, επίσης, στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας την προμήθεια προϊόντων που δεν περιέρχονται οπωσδήποτε στην κυριότητα του δημοσίου και που το αντάλλαγμά τους έχει καθοριστεί κατά τρόπο αφηρημένο.

26 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει, στη συνέχεια, ότι η αρμόδια αρχή, δηλαδή η αυτόνομη διοίκηση του κρατικού μονοπωλίου (στο εξής: AAMS), δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο των αναθετουσών αρχών του παραρτήματος Ι της οδηγίας 80/767/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 1980, περί εφαρμογής και συμπληρώσεως, όσον αφορά ορισμένες αναθέτουσες αρχές, της οδηγίας 77/62/ΕΟΚ (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 54). Συνεπώς, το άρθρο 9 της τροποποιημένης οδηγίας 77/62, το οποίο θέτει τους κανόνες δημοσιότητας που πρέπει να τηρούν οι αναγραφόμενες στον εν λόγω κατάλογο αναθέτουσες αρχές, δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω. Η άποψη αυτή ενισχύεται από τη σημείωση 2 του αφορώντος την Ιταλία μέρους του καταλόγου αυτού, η οποία, όσον αφορά το Υπουργείο Οικονομικών εισάγει την ακόλουθη επιφύλαξη: «δεν περιλαμβάνονται οι συμβάσεις που συνάπτει το μονοπώλιο καπνού και άλατος». Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, πράγματι, αυτή η επιφύλαξη αφορά όχι μόνο τις συμβάσεις που συνάπτει το μονοπώλιο καπνού και άλατος, το οποίο κατά τον χρόνο εκδόσεως τις οδηγίας αυτής διεχειρίζετο η AAMS, αλλά και όλες τις λοιπές δραστηριότητες που στο εξής υπήχθησαν στη διαχείριση αυτού του διοικητικού οργάνου.

27 Η επιχειρηματολογία αυτή είναι αστήρικτη.

28 Όπως ορθώς έχει επισημάνει η Επιτροπή, από το άρθρο 4, παράγραφος 4, του ιταλικού νόμου 528 της 2ας Αυγούστου 1982 (GURI υπ' αριθμ. 222 της 13. 8. 1982), όπως τροποιήθηκε από το άρθρο 2 του νόμου 85 της 19ης Απριλίου 1990 (GURI υπ' αριθμ. 97 της 27. 4. 1990), προκύπτει ότι το Ιταλικό Υπουργείο Οικονομικών αποτελεί τη μοναδική και αυθεντική αναθέτουσα αρχή της εν λόγω συμβάσεως. Εν πάση περιπτώσει, η AAMS, η οποία διαχειρίζεται το παιχνίδι lotto, αποτελεί απλώς ένα διοικητικό αρμό του Υπουργείου Οικονομικών, χωρίς αυτοτελή νομική προσωπικότητα, κατά τρόπον ώστε ακόμα και οι πράξεις που τυπικώς αποδίδονται στην AAMS εμπίπτουν, εξ απόψεως ουσίας, στη σφαίρα αποφάσεων του ως άνω υπουργείου.

29 Όσο για τη σημείωση 2 του παραρτήματος Ι της οδηγίας 80/767, από το γράμμα της προκύπτει ότι αφορά μόνον τις συμβάσεις που συνάπτει το μονοπώλιο καπνού και άλατος.

30 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει, τέλος, ότι εν πάση περιπτώσει, δεδομένου ότι στην υπό κρίση υπόθεση πρόκειται περί αναθέσεως στον παραχωρησιούχο του ειδικού και αποκλειστικού δικαιώματος να ασκήσει κάποια δραστηριότητα δημοσίας υπηρεσίας, συνισταμένη, τουλάχιστον εν μέρει, στο παιχνίδι lotto, ο μοναδικός τηρητέος κανόνας είναι αυτός του άρθρου 2, παράγραφος 3, της οδηγίας. Κατά τη διάταξη αυτή, «όταν το δημόσιο ή μια περιφερειακή ή τοπική αρχή ή ένα από τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή ένας από τους αντίστοιχους οργανισμούς που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι παραχωρεί σε έναν οργανισμό διάφορον από την αναθέτουσα αρχή, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος αυτού, ειδικό ή αποκλειστικό δικαίωμα να ασκεί δραστηριότητα δημοσίας υπηρεσίας, η πράξη περί παραχωρήσεως του δικαιώματος αυτού πρέπει να περιλαμβάνει τον όρο ότι ο εν λόγω οργανισμός οφείλει να τηρεί την αρχή της μη διακρίσεως λόγω ιθαγενείας κατά τη σύναψη συμβάσεων κρατικών προμηθειών με τρίτους».

31 Η επιχειρηματολογία αυτή πρέπει, επίσης, να απορριφθεί.

32 Πράγματι, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 7 έως 11 της παρούσας αποφάσεως, η οργάνωση του παιχνιδιού lotto δεν έχει μεταβιβαστεί στον παραχωρησιούχο, δεδομένου ότι το έργο του περιορίζεται σε τεχνικής φύσεως δραστηριότητες που συνδέονται με την εγκατάσταση και τη διαχείριση του συστήματος αυτοματοποιήσεως. Οι δραστηριότητες αυτές συνίστανται, αφενός, στην παροχή υπηρεσιών προς το δημόσιο και, αφετέρου, στην παράδοση ορισμένων αγαθών προς αυτό.

33 Πρέπει επομένως να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι διατάξεις της οδηγίας, που επικαλέστηκε η Επιτροπή, έχουν, εν προκειμένω, εφαρμογή και, επομένως, πρέπει να εξεταστούν οι αιτιάσεις όσον αφορά την παράβασή τους.

34 Προκειμένου περί της αιτιάσεως περί της παραβάσεως του άρθρου 9 της οδηγίας, η Ιταλική Δημοκρατία δεν αρνείται την παράλειψη ανακοινώσεως των επιδίκων προκηρύξεων.

35 Όσον αφορά την αιτίαση περί παραβάσεως των άρθρων 17 έως 25 της οδηγίας, πρέπει να αναφερθεί ότι οι διατάξεις αυτές απαριθμούν περιοριστικώς και δεσμευτικώς τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής και κατακυρώσεως της συμβάσεως και ότι δεν προβλέπουν τη δυνατότητα επιφυλάξεως της συμμετοχής στον διαγωνισμό μόνο σε οργανισμούς, εταιρίες, ομίλους ή κοινοπραξίες, το κεφάλαιο των οποίων, είτε χωριστά είτε ως σύνολο, ελέγχεται κατά πλειοψηφία από το δημόσιο.

36 Ενόψει των σκέψεων που προεκτέθηκαν, οι αιτιάσεις περί παραβάσεως της οδηγίας 77/62, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 88/295, πρέπει επίσης να γίνουν δεκτές.

Επί των δικαστικών εξόδων

Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2 του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα. Δεδομένου ότι η καθής έχει ηττηθεί κατά το ουσιώδες μέρος των ισχυρισμών της, καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

αποφασίζει:

1) **Η Ιταλική Δημοκρατία, αφενός, παραλείποντας να ανακοινώσει, μέσω δημοσιεύσεως στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, αρχικώς, στις αρχές του 1990, ενδεικτική προκήρυξη, κατά ομάδες προϊόντων, του συνόλου των συμβάσεων προϋπολογιζομένου ύψους ίσου ή ανωτέρου των 750 000 ECU που το Υπουργείο Οικονομικών προετίθετο να συνάψει εντός του έτους αυτού και, στη συνέχεια, τον Νοέμβριο του 1990, πρόσκληση προς υποβολή προσφορών για την ανάθεση του συστήματος αυτοματοποιήσεως του παιχνιδιού lotto και, αφετέρου, επιφυλάσσοντας τη συμμετοχή στον σχετικό διαγωνισμό μόνο σε οργανισμούς, εταιρίες, ομίλους ή κοινοπραξίες, το κεφάλαιο των οποίων, είτε χωριστά είτε ως σύνολο, ελέγχεται κατά πλειοψηφία από το δημόσιο, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης ΕΟΚ και τα άρθρα 9 και 17 έως 25 της οδηγίας 77/62/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1976, περί συντονισμού των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων κρατικών προμηθειών, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 88/295/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1988.**

2) **Η προσφυγή απορρίπτεται κατά τα λοιπά.**

3) **Η Ιταλική Δημοκρατία καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα.**

Due Mancini Moitinho de Almeida

Díez de Velasco Κακούρης Joliet

Schockweiler Grévisse Zuleeg

Kapteyn Murray

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 26 Απριλίου 1994.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος

O. Due